

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/128/108/95

UNIA EUROPEJSKA W ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZNEJ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, CZERWIEC '95

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Opinia publiczna informowana jest o działalności Unii Europejskiej głównie w kontekście polskich starań o pełną integrację z państwami Piętnastki. Mass media w niewielkim stopniu zajmują się problematyką dotyczącą wewnętrznych spraw Unii, mechanizmami jej funkcjonowania, zasadami podejmowania decyzji czy wreszcie zakresem integracji różnych sfer życia publicznego krajów członkowskich. Wyniki przeprowadzonego na ten temat badania¹ wskazują, że chociaż deklarowane zainteresowanie funkcjonowaniem UE jest dość znaczne, jednak realna wiedza społeczeństwa o Unii jest niewielka.

W ciągu ostatnich lat społeczne zainteresowanie działalnością, instytucjami oraz polityką państw Unii Europejskiej niewiele się zmieniło.

Tabela 1

w procentach

W jakim stopniu interesuje się Pan(i) działalnością EWG, jej instytucjami oraz polityką. Czy jest Pan(i):	Wskazania respondentów według terminów badań			
	XI '92	VI '93	III '94	V '95
- bardzo zainteresowany(a)	29	5	3	3
- trochę zainteresowany(a)		37	28	32
- niezbyt zainteresowany(a)	69	28	33	36
- zupełnie niezainteresowany(a)		26	32	26
Trudno powiedzieć	2	4	4	3

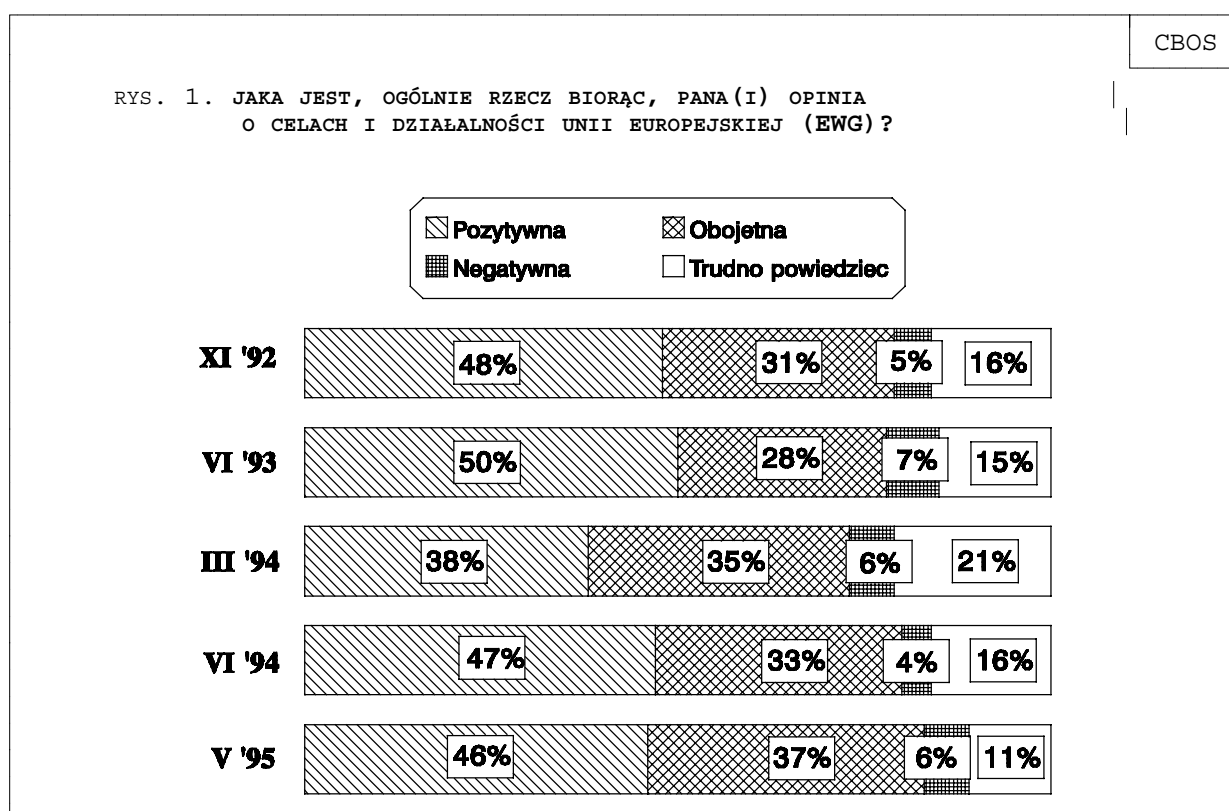
¹ Badanie - finansowane przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Integracji Europejskiej oraz Pomocy Zagranicznej - zrealizowano w dniach 5-10 maja '95 na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski (N=1203).

Jednym z wielu możliwych wskaźników stopnia podstawowej znajomości problematyki Unii Europejskiej jest pytanie o liczbę państw członkowskich. W czerwcu '94 niespełna jedna czwarta ankietowanych potrafiła poprawnie odpowiedzieć na to pytanie (w marcu '92 - 21%). Obecnie - po przystąpieniu do tej organizacji Austrii, Finlandii i Szwecji - jedynie 6% badanych podało właściwą odpowiedź. Warto zaznaczyć, że nawet w najlepiej wykształconych grupach społecznych przeważa opinia o 12 państwach członkowskich tworzących Unię. Oznacza to, że mimo obecnych w mass mediach przekazów o referendum, przeprowadzanych w państwach aspirujących do członkostwa w UE, informacja o powiększeniu od 1 stycznia '95 grona państw dawnej Dwunastki do obecnej Piętnastki nie znalazła trwałego miejsca nawet w świadomości osób najbardziej wykształconych.

Jedynie o pięć punktów procentowych (do 22%) wzrósł odsetek ankietowanych, którzy wiedzą, że obowiązuje już układ z Maastricht, powołujący Unię Europejską. Tyle samo badanych było przeciwnego zdania, a ponad połowa respondentów (56%) nie potrafiła odpowiedzieć na to pytanie. Jeszcze mniejsza jest społeczna świadomość układu stowarzyszeniowego Polski z UE. W roku ubiegłym 23% badanych stwierdziło, że układ taki już obowiązuje, podczas gdy obecnie odsetek ten jest jeszcze mniejszy (19%). Prawdopodobnie część respondentów rozumie stowarzyszenie jako pełnoprawną obecność Polski w UE i dlatego - słysząc być może o dążeniach rządu do integracji naszego kraju z państwami Piętnastki - odpowiedziała negatywnie. Potwierdzeniem tego jest wzrost w ciągu roku odsetka badanych (z 26 do 35) twierdzących, że układ stowarzyszeniowy jeszcze nie obowiązuje. Wydaje się oczywiste, że wiedza ankietowanych o treści układu stowarzyszeniowego jest jeszcze mniejsza. Z drugiej strony jest prawdopodobne, że konkretne postanowienia umowy, regulujące np. kalendarz znoszenia barier celnych i wynikające z niego konieczne terminy dla przystosowania polskich firm do warunków konkurencji na zintegrowanym rynku, mogą być szerzej znane. W potocznej wiedzy ludzi świadomość konkretnych postanowień może funkcjonować bez świadomości istnienia układu o stowarzyszeniu.

Ocena działalności Unii Europejskiej

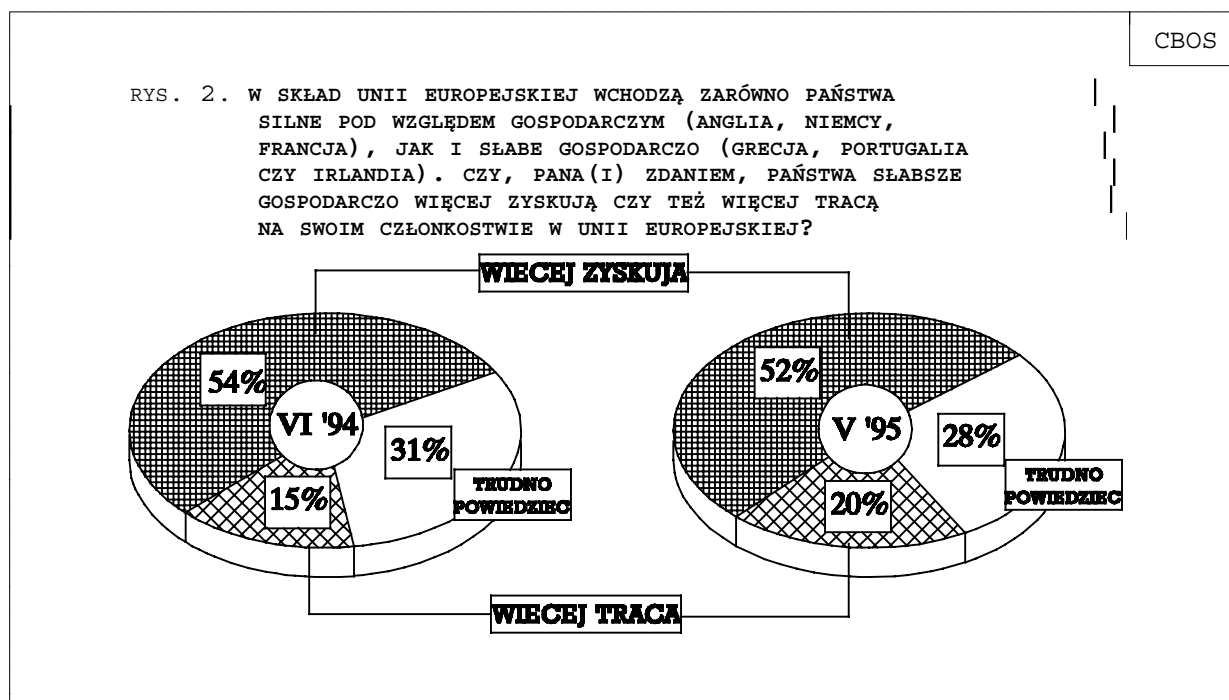
Mimo niewielkiej wiedzy o Unii Europejskiej, blisko połowa Polaków pozytywnie ocenia działalność tej organizacji. Ocena ta wiąże się z akceptacją idei integracji Europy. Respondenci popierający zjednoczenie Europy częściej niż inni akceptują też działalność Unii. Zapewne więc przychylna postawa wobec UE związana jest nie tyle z komponentem poznawczym, opartym na racjonalnych przesłankach, ile z pozytywnym nastawieniem emocjonalnym do idei otwartej dla Polski Europy Zachodniej.

Osoby odnoszące się pozytywnie do działalności UE rekrutują się głównie z grup społecznych, które w większym stopniu interesują się tą problematyką. Są to przede wszystkim badani z wykształceniem wyższym i średnim, prywatni przedsiębiorcy, pracownicy umysłowi,

kadra kierownicza, osoby uzyskujące wysokie dochody oraz deklarujące poglądy prawicowe². Spośród elektoratów głównych partii politycznych najlepiej oceniają Unię wyborcy BBWR, UW, UP oraz prawicy pozaparlamentarnej. Respondenci nastawieni do Unii Europejskiej mniej pozytywnie to głównie rolnicy, mieszkańcy wsi, ludzie starsi, badani z wykształceniem podstawowym, uzyskujący najniższe dochody oraz wyborcy PSL. Osoby deklarujące poglądy lewicowe, w tym elektorat SLD, nie wyróżniają się odmiennymi od reszty badanych ocenami Unii, podobnie jak zwolennicy NSZZ "Solidarność".

Ogólne pozytywne opinie o celach i działalności Unii Europejskiej deklaruje niemal połowa badanych. Jednak za tą zewnętrzną deklaracją kryje się wiele nieufności, czy organizacja ta dąży rzeczywiście do wzrostu europejskiego "dobra ogólnego" czy też działa raczej w interesie możliwych, najsilniejszych państw lub grup interesu w Europie. Ponad połowa ankietowanych uważa, że państwa słabsze gospodarczo, jak Grecja, Portugalia czy Irlandia, na swoim członkostwie w UE więcej zyskują niż tracą. Co piąty respondent jest przeciwnego zdania.

² Szczegółowe zróżnicowanie przedstawiono w tabelach aneksowych.

Przekonanie, że członkostwo w UE jest korzystne dla państw słabszych, stosunkowo częściej wyrażają badani, którzy na ogół pozytywnie oceniają działalność tej organizacji - ludzie z wyższym wykształceniem, kadra kierownicza, prywatni przedsiębiorcy, a ponadto respondenci z wykształceniem średnim i pracownicy fizyczno-umysłowi. Nieco bardziej sceptycznie oceniają korzyści płynące dla państw słabszych ankietowani z wykształceniem podstawowym i rolnicy.

Dążenie do pogłębiania integracji państw Piętnastki wynika, zdaniem 44% badanych, z chęci sprostania konkurencji światowych potęg gospodarczych - USA i Japonii. Opinię wyrażającą przekonanie, że Unia integruje się, bo chciałaby zdominować inne słabsze państwa kontynentu, podziela 28% ankietowanych. W ciągu minionego roku nie nastąpiły tu istotne zmiany. Unia postrzegana jest raczej jako organizacja, która staje do walki z silniejszymi, niż próbująca wykorzystać słabszych.

Tabela 2

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, państwa Unii Europejskiej dążą do zacieśnienia współpracy, ponieważ ich celem jest:	VI '94	V '95
- sprostanie konkurencji światowych potęg gospodarczych, jak USA, Japonia	46	44
- wykorzystanie i gospodarcze uzależnienie słabszych państw	26	28
Trudno powiedzieć	28	28

Obawy przed dominacją

Jak wspomnieliśmy, co piąty respondent (20%) wyraża przekonanie, że słabsze państwa na swoim członkostwie w Unii Europejskiej więcej tracą niż zyskują, a ponad jedna czwarta ankietowanych (28%) przypisuje autorom zacieśniania procesu integracji dążenie do podporządkowania słabszych. Planowi rozszerzania Unii o nowe kraje, w tym Polskę, również

w dużej mierze przypisuje się negatywne motywacje. Blisko jedna trzecia badanych sądzi, że proces zacieśnienia stosunków z Polską podyktowany jest dążeniem państw UE do uzyskania dominacji nad naszym krajem. Warto jednak zaznaczyć, że połowa ankietowanych ma pozytywny stosunek do intencji europejskich zwolenników integracji Polski z Unią. W ciągu minionego roku wyraźnie wzrósł odsetek respondentów, którzy w procesie rozszerzania się Unii widzą dążenie do zwiększenia jej siły o nowe państwa, jednocześnie nastąpił spadek liczby osób przypisujących tej organizacji działania natury czysto altruistycznej. Oznacza to, że w świadomości części Polaków nastąpiła zmiana postrzegania pozycji naszego kraju w stosunkach z Zachodem. Polska staje się w ich oczach coraz bardziej wartościowym partnerem dla UE.

Tabela 3

w procentach

Jak Pan(i) sądzi, czym przede wszystkim kierują się państwa Unii Europejskiej dążąc do zacieśnienia kontaktów z Polską? Czy chęcią:	VI '94	V '95
- pomocy, wsparcia Polski w budowie sprawnej gospodarki rynkowej	23	19
- wzmocnienia o nowe państwa znaczenia i siły zjednoczonej Europy	25	31
- podporządkowania słabszych przez najsilniejsze państwa europejskie	31	30
Trudno powiedzieć	21	20

Negatywne motywacje, stojące za dążeniem państw UE do zacieśnienia więzów z Polską, są nieco częściej wskazywane przez rolników i robotników niewykwalifikowanych. O "partnerskiej" motywacji najczęściej wypowiadają się te grupy, które jednocześnie mają na ogół pozytywny stosunek do Unii.

Ocena dotychczasowych stosunków Polska - Unia Europejska

W ciągu ostatnich dwóch lat poprawiła się ocena stosunków naszego kraju z Unią Europejską. Wyraźnie zmniejszył się odsetek respondentów przekonanych, że przynoszą one korzyści przede wszystkim państwu UE. Wspomniana wyżej zmiana postrzegania pozycji Polski w stosunkach z Zachodem owocuje jednocześnie wzrostem odsetka badanych, którzy oceniają wzajemne relacje jako równorzędne.

Tabela 4

w procentach

Jak Pan(i) ocenia dotychczasowe stosunki między Polską a Unią Europejską? Komu przynoszą one więcej korzyści?	VII '93	III '94	V '95
Państwom UE	41	38	31
Polsce	5	8	11
Jednakowo - Polsce i UE	27	26	33
Trudno powiedzieć	27	27	26

Badani należący do środowisk kadry kierowniczej i prywatnego biznesu najczęściej są zdania, że dotychczasowe stosunki przynoszą więcej korzyści państwom UE. Warto zaznaczyć, że przeciwną opinię - stosunki te są bardziej korzystne dla Polski - częściej niż inni podziela znacząca część prywatnych przedsiębiorców. Pozostałe grupy zawodowe nie wyróżniają się swoimi ocenami spośród ogółu ankietowanych.

Ocena gotowości państw Unii Europejskiej do zbliżenia z Polską

Polacy w większości akceptują zbliżenie naszego kraju ze strukturami Unii. Jak jednak oceniają gotowość naszych partnerów do zacieśniania wzajemnych powiązań?

Tabela 5

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, państwom Unii Europejskiej (EWG) zależy na tym, aby Polska stała się pełnoprawnym członkiem EWG?	XI '92	III '94	V '95
Zdecydowanie tak	5	4	7
Raczej tak	24	22	27
Raczej nie	12	21	14
Zdecydowanie nie	3	5	4
Jest im to obojętne	11	10	13
To zależy którym, jednym zależy, innym nie	19	20	25
Trudno powiedzieć	26	18	10

Opinie w kwestii gotowości UE do otwarcia się na Polskę w ciągu minionych trzech lat ulegały wyraźnym zmianom. Obecnie dominuje przekonanie, że Unii zależy na członkostwie Polski. W porównaniu z rokiem ubiegłym zmniejszył się odsetek badanych, którzy są przeciwnego zdania. Oznacza to poprawę społecznego obrazu UE w tym jego aspekcie, który dotyczy relacji państw Piętnastki z Polską. Potwierdza to również wzrost odsetka respondentów przekonanych, że państwa członkowskie pomogą Polsce w procesie dostosowawczym do norm i zasad obowiązujących w UE (z 48% w latach ubiegłych do 60% obecnie).

Tabela 6

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, państwa Unii Europejskiej (EWG) pomogą Polsce w dostosowaniu się do obowiązujących w Unii norm i zasad czy też nie?	XI '92	III '94	V '95
Zdecydowanie tak	5	5	9
Raczej tak	43	43	51
Raczej nie	17	21	17
Zdecydowanie nie	3	4	3
Trudno powiedzieć	32	27	20

★

★ ★

Szerokie kręgi polskiego społeczeństwa nie mają zbyt dużej wiedzy o mechanizmach, celach i strukturze organizacyjnej Unii Europejskiej. W ich świadomości funkcjonuje ona raczej w sferze emocji. Z jednej strony przeważają pozytywne oceny na poziomie ogólnym, z drugiej zaś - znaczna część społeczeństwa wyraża obawy o gospodarcze zdominowanie Polski przez bogate państwa UE. Warto przyjrzeć się bliżej dynamice zmian ambiwalentnego stosunku Polaków do państw Zachodu. Nie sięgając głębiej w historię - gdzie zapewne również obecne są przyczyny obecnego stosunku Polaków do Zachodu - skoncentrujemy się na zmianach, jakie nastąpiły po 1989 roku. Początek lat dziewięćdziesiątych to okres głębokiej recesji polskiej gospodarki, pogorszenie nastrojów społecznych i zawiedzione nadzieje na bezinteresowną pomoc Polsce ze strony Zachodu. Zwiększenie importu towarów zachodnich przy jednoczesnym upadku wielu polskich zakładów spowodowało wyraźny wzrost nastrojów antyzachodnich, wywołało także obawy o zdominowanie i uzależnienie gospodarcze Polski. Po upadku komunizmu społeczeństwo nasze oczekiwało bowiem znaczącej pomocy ze strony państw zachodnich. Pomoc ta okazała się jednak bardzo skromna, a przy tym w polityce celnej państw Unii wobec Polski zaczęły się pojawiać elementy protekcjonistyczne oraz działania utrudniające eksport naszych towarów na rynki państw zachodnich. Negatywne oceny funkcjonowania UE w części dotyczącej relacji z Polską osiągnęły, jak się wydaje, apogeum w zeszłym roku. Obecny wzrost pozytywnych ocen wzajemnych stosunków wiąże się prawdopodobnie z poprawą społecznego wizerunku Polski na arenie międzynarodowej. Informacje o wzroście gospodarczym, rosnącej wartości złotego i sukcesach handlu zagranicznego, podawane w mass mediach, powodują, że w przekonaniu coraz większej części społeczeństwa Polska staje się powoli atrakcyjnym partnerem, którego pozyskanie dla UE może przynieść korzyści obu stronom.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. bielsko-podlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Niektóre państwa Europy Zachodniej tworzą Unię Europejską, potocznie określaną jako EWG. Jaka jest, ogólnie rzecz biorąc, Pana(i) opinia o celach i działalności EWG?

(%)

	Pozytywna	Obojętna	Negatywna	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	46	37	5	11	1202
Płeć					
Mężczyźni	53	33	7	8	568
Kobiety	41	40	5	15	635
Wiek					
do 24 lat	58	31	1	10	180
25-34	50	40	4	5	221
35-44	52	35	6	7	273
45-54	45	39	7	9	193
55-64	38	37	8	17	168
65 lat i więcej	29	38	7	25	168
Miejsce zamieszkania					
Wieś	36	41	8	15	447
Miasto do 20 tys.	43	44	4	9	172
od 21 do 100 tys.	51	32	4	12	215
101-500 tys.	60	29	4	6	206
501 tys. i więcej mieszk.	53	34	4	9	162
Region					
Północny	52	32	6	10	138
Zachodni	49	39	3	9	117
Środkowozachodni	53	36	5	6	188
Środkowy	38	38	7	17	210
Wschodni	44	38	7	10	148
Południowo-wschodni	41	38	5	15	188
Południowo-zachodni	50	36	4	10	214
Wykształcenie					
Podstawowe	30	43	7	19	421
Zasadnicze zawodowe	44	44	5	7	310
Średnie	59	28	4	8	388
Wyższe	76	19	2	4	83
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	71	21	3	6	63
Prac. umysł. niż. szczebla	63	24	7	6	121
Pracownicy fiz. - umysł.	53	44	0	4	52
Robotnicy wykwalifikowani	49	39	4	7	129
Robotnicy niewykwalifik.	38	44	8	10	78
Rolnicy	37	38	11	14	92
Prywatni przedsiębiorcy	65	32	0	3	41
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	35	40	6	19	374
Uczniowie i studenci	61	28	0	11	85
Bezrobotni	43	39	8	10	86
Gospodynie domowe i inni	42	45	5	8	83
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	56	29	6	9	131
Sektor państwowy	52	36	7	5	142
Sektor prywatny	56	35	3	6	182
Spółdzielczość	60	28	0	13	27
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 125 zł	32	46	11	11	212
125 - 199	47	38	5	10	212
200 - 274	48	36	4	12	300
275 - 324	48	36	6	10	162
325 i powyżej	58	31	4	8	243
Ocena własnych war. mater.					
Złe	39	40	6	14	383
Średnie	46	37	5	11	594
Dobre	58	30	5	7	224
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	34	43	1	21	87
Raz w tygodniu	44	37	7	12	675
Kilka razy w roku	51	34	5	10	305
W ogóle nie uczestniczy	57	36	2	5	135
Poglądy polityczne					
Lewica	44	39	8	10	283
Centrum	49	38	6	7	402
Prawica	62	28	4	6	269
Trudno powiedzieć	28	42	3	27	247

Tabela 2. Jak Pan(i) ocenia dotychczasowe stosunki między Polską a Unią Europejską (EWG)? Komu przynoszą one więcej korzyści?

(%)

	Państwow UE	Polsce	Jednakowo Polsce i UE	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	31	11	33	26	1201
Płeć					
Mężczyźni	36	10	35	19	567
Kobiety	25	11	32	32	634
Wiek					
do 24 lat	19	21	40	21	180
25-34	37	12	31	20	220
35-44	31	11	40	18	273
45-54	36	6	30	27	193
55-64	32	6	29	33	167
65 lat i więcej	26	7	25	43	169
Miejsce zamieszkania					
Wieś	32	7	30	30	447
Miasto do 20 tys.	35	12	35	18	172
od 21 do 100 tys.	25	9	36	30	213
101-500 tys.	31	10	36	22	206
501 tys. i więcej mieszk.	28	21	30	21	163
Region					
Północny	23	12	41	25	138
Zachodni	36	11	34	19	117
Środkowozachodni	35	7	42	16	188
Środkowy	33	12	29	26	209
Wschodni	35	9	28	28	147
Południowo-wschodni	25	14	27	34	188
Południowo-zachodni	29	9	32	30	214
Wykształcenie					
Podstawowe	24	9	32	36	421
Zasadnicze zawodowe	36	9	34	21	310
Średnie	31	12	35	22	388
Wyższe	45	17	29	9	83
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	44	8	33	15	63
Prac. umysł. niż. szczebla	33	10	34	23	121
Pracownicy fiz. - umysł.	33	9	38	20	52
Robotnicy wykwalifikowani	32	15	37	17	128
Robotnicy niewykwalifik.	33	12	32	23	78
Rolnicy	36	4	28	32	92
Prywatni przedsiębiorcy	40	19	27	14	41
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	28	8	28	36	374
Uczniowie i studenci	12	23	45	20	85
Bezrobotni	30	10	40	20	86
Gospodynie domowe i inni	32	9	37	23	83
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	40	10	31	19	131
Sektor państwowy	31	6	38	25	142
Sektor prywatny	35	18	34	14	181
Spółdzielczość	27	3	45	25	27
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 125 zł	32	6	33	28	212
125 - 199	32	9	31	27	212
200 - 274	30	12	35	24	300
275 - 324	30	10	38	23	161
325 i powyżej	33	13	35	19	243
Ocena własnych war. mater.					
Złe	33	8	32	27	383
Średnie	29	11	31	29	592
Dobre	30	15	40	15	224
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	27	16	26	32	87
Raz w tygodniu	29	9	35	26	674
Kilka razy w roku	33	11	30	25	305
W ogóle nie uczestniczy	32	15	33	20	135
Poglądy polityczne					
Lewica	39	12	30	19	283
Centrum	29	9	39	23	401
Prawica	34	17	33	16	269
Trudno powiedzieć	20	4	27	49	246